

STECHEMIOMETRIA

INTERPRETACJA ILOŚCIOWA ZJAWISK CHEMICZNYCH

**relacje ilościowe (masowe,objętościowe i molowe)
dotyczące połączeń**

- 1. pierwiastków w związkach chemicznych**
- 2. związków chemicznych w reakcjach**

(np. wyznaczanie ilości substratów koniecznych dla otrzymania określonych ilości produktu)

Do obliczeń chemicznych potrzebne są:

- znajomość wzorów chemicznych**
- umiejętność uzgadniania reakcji chemicznych**
- znajomość podstawowych wielkości chemicznych**
- znajomość podstawowych praw fizycznych i chemicznych**

PODSTAWOWE WIELKOŚCI CHEMICZNE

SUBSTANCJA materia o określonym, stałym składzie i właściwościach chemicznych (złoto, woda, cukier, sól, piasek)

SUBSTANCJE

proste
pierwiastki

złożone
związki chemiczne

MIESZANINY

kombinacja dwóch lub więcej substancji zachowujących tożsamość chemiczną (np. powietrze)

homogeniczne

heterogeniczne
(wielofazowe)

PIERWIASTEK

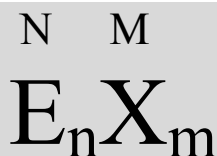
substancja prosta, zbiór atomów o tej samej liczbie atomowej

ZWIĄZEK CHEMICZNY

substancja złożona, zbiór cząsteczek - połączeń dwóch lub więcej, tych samych lub różnych atomów, związanych chemicznie w ustalonych proporcjach

⇒⇒⇒⇒⇒⇒⇒⇒ (*prawa chemiczne*)

WZÓR CHEMICZNY ZWIĄZKU CHEMICZNEGO

wyraża jego skład

jakościowy za pomocą symboli pierwiastków

ilościowy za pomocą indeksów przy symbolach chemicznych

M, N – wartościowości pierw. E i X

LICZBA MASOWA A_r

masa jednego atomu w jednostkach masy atomowej

(w układzie okresowym liczba pod symbolem pierwiastka)

jednostka względnej masy atomowej

$$1 \underline{u} = 1/12 \text{ masy atomu węgla } C_{12}$$

$$1 \underline{u} = 1,66083 \times 10^{-24} \text{ g}$$

MASA CZĄSTECZKOWA M_r

masa jednej cząsteczki w jednostkach masy atomowej

suma względnych mas atomowych pierwiastków wchodzących w skład cząsteczki

Liczba wskazująca ile razy masa danej cząsteczki jest większa od 1/12 masy atomu węgla C_{12}

MOL - *jednostka ilości materii* - obejmuje taką ilość atomów pierwiastka, jonów lub cząsteczek związku chemicznego, ile atomów węgla mieści się w 12 g węgla C_{12}

liczba Avogadro = $6,022 \times 10^{23}$ atomów, jonów, cząsteczek

MASA MOŁOWA M_{EnXm}

masa 1 mola substancji (pierwiastka lub związku chem)

to odpowiednio ich liczba masowa A_r

lub masa cząsteczkowa M_r wyrażone w g (g/mol)

1 mol C $6,023 \times 10^{23}$ atomów $M_C = 12$ g/mol

1 mol H_2O $6,023 \times 10^{23}$ cząsteczek $M_{H_2O} = 18$ g/mol

1 mol $C_6H_{12}O_6$ $6,023 \times 10^{23}$ cząsteczek
 $24 \times 6,023 \times 10^{23}$ atomów

$M_{\text{glukozy}} = 6 \times 12 \text{ g/mol} + 12 \times 1 \text{ g/mol} + 6 \times 16 \text{ g/mol} = 180$ g/mol

PRAWO AVOGADRO:

objętość 1 mola substancji gazowej w warunkach standardowych $1,013 \times 10^5$ Pa, 298 K **jest stała**

OBJĘTOŚĆ MOŁOWA $22,4$ dm³/mol

Przykłady obliczeń

1. Ile atomów i cząsteczek zawiera oraz jaką posiada masę i objętość w warunkach standardowych $\frac{1}{2}$ mola metanu CH_4 ?

$$\text{masa molowa } M_{\text{CH}_4} = 1 \times 12 \text{ g/mol} + 4 \times 1 \text{ g/mol} = \mathbf{16 \text{ g/mol}}$$

$$\frac{1}{2} \text{ mola } \text{CH}_4 \text{ posiada masę} \quad \frac{1}{2} \times 16 \text{ g/mol} = 8 \text{ g}$$

$$\frac{1}{2} \text{ mola } \text{CH}_4 \text{ zajmuje objętość} \quad \frac{1}{2} \times 22,4 \text{ dm}^3 = 11,2 \text{ dm}^3$$

$$\frac{1}{2} \text{ mola } \text{CH}_4 \text{ zawiera} \quad \frac{1}{2} \times 6,023 \times 10^{23} \text{ cząsteczek}$$

$$\frac{1}{2} \text{ mola } \text{CH}_4 \text{ zawiera} \quad \frac{1}{2} \times \mathbf{5} \times 6,023 \times 10^{23} \text{ atomów}$$

2. Ile moli atomów, moli cząsteczek oraz gramów wodoru, siarki i tlenu znajduje się w 1 molu H_2SO_4 ?

$$\text{masa cząsteczkowa } M_{\text{rH}_2\text{SO}_4} = 2 \times 1 \text{ u} + 32 \text{ u} + 4 \times 16 \text{ u} = \mathbf{98 \text{ u}}$$

$$\text{masa molowa } M_{\text{H}_2\text{SO}_4} = \mathbf{98 \text{ g/mol}}$$

1 mol H_2SO_4 zawiera

$$2 \text{ mole atomów wodoru} = 1 \text{ mol cząsteczek } \text{H}_2 = 2 \text{ g wodoru}$$

$$1 \text{ mol siarki } \text{S} = 32 \text{ g siarki}$$

$$4 \text{ mole atomów tlenu} = 2 \text{ mole cząsteczek } \text{O}_2 = 64 \text{ g tlenu}$$

3. Podać skład procentowy kwasu siarkowego

1 mol kwasu siarkowego czyli $\mathbf{98 \text{ g } \text{H}_2\text{SO}_4}$ zawiera

$$2 \text{ g wodoru} \quad \% \text{ H} = \frac{2 \text{ g}}{98 \text{ g}} \cdot 100\% = 2,04 \% \text{ wodoru}$$

$$32 \text{ g siarki} \quad \% \text{ S} = \frac{32 \text{ g}}{98 \text{ g}} \cdot 100\% = 32,6\% \text{ siarki}$$

$$4 \times 16 \text{ g tlenu} \quad \% \text{ O} = \frac{64 \text{ g}}{98 \text{ g}} \cdot 100\% = 65,3\% \text{ tlenu}$$

WZÓR ZWIĄZKU CHEMICZNEGO podaje

1. relacje molowe

2. relacje masowe

3. skład procentowy

Skład procentowy związku chemicznego $E_n X_m$

masa molowa

$$M_{EnXm} = A_E \times n + A_X \times m$$

$$\% E = \frac{A_E \times n}{M_{EnXm}} \times 100\%$$

$$\% X = \frac{A_X \times m}{M_{EnXm}} \times 100\%$$

ANALIZA CHEMICZNA podaje

1. skład procentowy

2. relacje masowe

3. relacje molowe

4. uproszczony wzór związku chemicznego

Wzór uproszczony

wyraża skład atomowy związku odpowiadający jego składowi wagowemu – (wyprowadzony na podstawie analizy chemicznej).

Wzór rzeczywisty

wyraża skład atomów w cząsteczce wyprowadzony na podstawie analizy chemicznej i masy molowej związku

3. Podać uproszczony wzór soli uwodnionej zawierającej

24,77% **Co**, 29,80% **Cl** oraz 45,44 % **H₂O**.

A_{Co} = 58,93   **A_{Cl}** = 35,5

W 100g tej soli znajduje się

<u>masa</u>	<u>ilość moli</u>	<u>relacje molowe</u>
<u>składnika</u>	<u>składnika</u>	

$$n = m/M$$

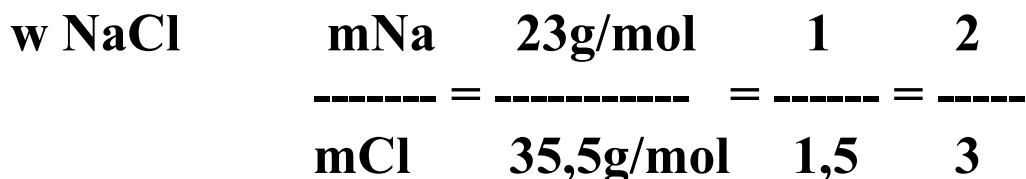
24,77 g Co	$\frac{24,77 \text{ g}}{58,93 \text{ g/mol}} = 0,42$	1
29,8 g Cl	$\frac{29,8 \text{ g}}{35,5 \text{ g/mol}} = 0,839$	2
45,44 g wody	$\frac{45,44 \text{ g}}{18 \text{ g/mol}} = 2,52$	6

Wzór uproszczony soli **CoCl₂ × 6 H₂O**

PODSTAWOWE PRAWA CHEMICZNE

PRAWO STOSUNKÓW STAŁYCH

W tej samej substancji pierwiastki łączą się zawsze w jednakowych proporcjach

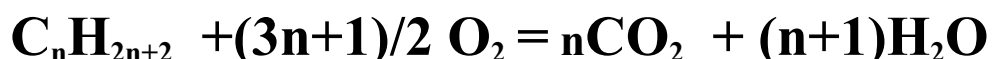
PRAWO STOSUNKÓW WIELOKROTNYCH

Gdy dwa pierwiastki łącząc się ze sobą tworzą więcej niż jeden związek, masy jednego pierwiastka przypadające na masy drugiego pierwiastka pozostają wzajemnie w stosunku prostych liczb całkowitych

PRAWO STOSUNKÓW OBJĘTOŚCIOWYCH

Objętości gazów reagujących ze sobą lub tworzących się w wyniku reakcji chemicznej pozostają do siebie w stosunku małych liczb całkowitych

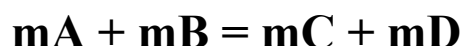
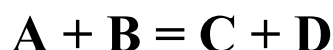

PRAWO ZACHOWANIA MASY

W PROCESACH CHEMICZNYCH SUMA MAS SUBSTANCJI REAGUJACYCH NIE ULEGA ZMIANIE:

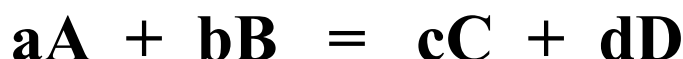
Masa produktów równa jest masie substratów reakcji chemicznej

PRAWO DZIAŁANIA MAS (równowagi chemicznej)

W stanie równowagi stosunek iloczynów aktywności (stężeń molowych, ciśnień cząstkowych) produktów w odpowiednich potęgach będących ich współczynnikami stechiometrycznymi do iloczynów tych samych wielkości w odpowiednich potęgach dla substratów jest w stałej temperaturze wielkością stałą

dla ogólnej reakcji

$$K = \frac{[C]^c \times [D]^d}{[A]^a \times [B]^b} \quad \text{gdy } T = \text{const}$$

REAKCJE CHEMICZNE $\Rightarrow$

przegrupowania cząsteczek, atomów lub jonów substratów w cząsteczki, atomy lub jony produktów

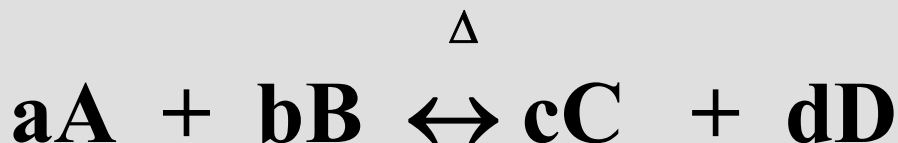
- *rozerwanie wiązań*
- *zmiana składu chemicznego*
- *zmiana właściwości*

Równanie reakcji chemicznej zawiera informacje

- *jakościową i ilościową*
(*stechiometria*)
- *skład fazowy*
(*teoria gazów, cieczy, ciał stałych, równ. faz.*)
- *efekty energetyczne i odwracalność*
(*termochemia i równowaga*)

nie informuje o :

- *prawdopodobieństwie reakcji*
(*termodynamika*)
- *szybkości reakcji* (*kinetyka*)

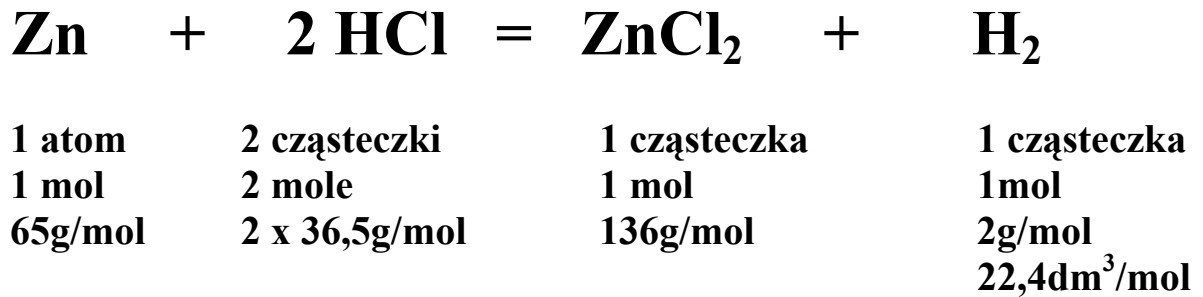
REAKCJE CHEMICZNE – klasyfikacja

KRYTERIUM PODZIAŁU	RODZAJE REAKCJI		
TYP REAKCJI	PRZYŁĄCZANIA <i>synteza</i>	ROZKŁADU <i>analiza</i>	WYMIANY <i>pojedyncza, podwójna</i>
POŁOŻENIE STANU RÓWNOWAGI	REAKCJE ODWRACALNE		NIEODWRACALNE
WYMIANA ENERGII	EGZOTERMICZNE wydzielanie ciepła	ENDOTERMICZNE pobieranie ciepła	
WYMIANA ELEKTRONÓW	CHEMICZNE bez wymiany elektronów	ELEKTROCHEMICZNE z wymianą elektronów	
SKŁAD FAZOWY	HOMOGENICZNE w jednej fazie	HETEROGENICZNE wielofazowe	
	REAKCJE W ROZTWORACH WODNYCH rozpuszczalność, stężenie roztworów, dysocjacja wody, wykładnik jonów wodorowych pH zasady, kwasy i sole, reakcje dysocjacji reakcje hydrolizy i strącanie osadów		

TEORIA ELEKTROLITÓW

rozpuszczalność ---- roztwory nasycone, przesycone, sposoby wyrażania stężeń

STECHEMIOMETRIA REAKCJI

Przykłady obliczeń:

1. Ile gramów ZnCl₂ otrzymano w reakcji 10 g cynku z kwasem solnym?
2. Ile gramów ZnCl₂ otrzymano w powyższej reakcji gdy próbka cynku zawierała 1,5% zanieczyszczeń?
3. Ile g 10% HCl potrzeba do rozpuszczenia cynku w powyższej reakcji?
4. Ile g cynku przereaguje ze 100 cm³ 1 molowego HCl ?
5. Jaka objętość 10% HCl (gęstość 1,1g/cm³) potrzebna jest do całkowitego rozpuszczenia 23 g próbki cynku?
6. Czy w reakcji 5 g cynku z kwasem solnym może wydzielić się 5 dm³ wodoru (w warunkach normalnych)?
7. Jakie będzie stężenie otrzymanej soli, gdy do reakcji z cynkiem zużyto 0,5 dm³ 1,2 molowego roztworu?